

BOGANMELDELSER

Bertil Ohlin: PENNINGPOLITIK, OFFENTLIGE ARBETEN, SUBVENTIONER OCH TULLAR SOM MEDEL MOT ARBETSLÖSHET. Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt og Söner, Stockholm 1934. 175 Sider.

Professor Ohlins Bog fremtræder som et Led i den Kortlægning af Aarsagerne til og Kampmidlerne mod Arbejdsløsheden, der er den svenske Arbejdsløshedskomité's Fortjeneste, dels gennem sine egne to Betænkninger (1931 og 1935) og dels gennem de dertil knyttede selvstændigt udsendte Specialafhandlinger, der som Forfattere har en Række af Sveriges kendte Nationaløkonomer.

Den foreliggende Bog, der har Undertitlen »Bidrag til Ekspansionens Teori«, falder i to Hovedafsnit, først en »almän Expansionsteori«, der ud fra Skildringen af Ekspansionsprocessernes Karakter og Forudsætninger danner Grundlaget for en Gennemgang af de i Bogens Titel nævnte Midler mod Arbejdsløshed. Disse diskuteres væsentligst ud fra en almindelig international Depression som Arbejdsløshedens Forudsætning, men suppleres i anden Omgang med Betragtninger ud fra en Strukturforandring som Arbejdsløshedens Aarsag (en »national Specialdepression«), i hvilket sidste Fald den logisk set mest nærliggende Foranstaltning maa være en saadan, som neutraliserer vedkommende Strukturændring bedst muligt.

En Ekspansionsproces vil sige en Udvikling under hvilken Nettoindkomstens Kvantitet forøges (S. 24). Ved Konstateringen af Ekspansionens Omfang maa vi derfor koncentrere Opmærksomheden om de Kvantitetsindices, der bliver det bedst mulige Udtryk for denne Forøgelse, med andre Ord de forskellige Produktionsindeks — og vi har her det samtidige Udtryk for de beskæftigelsesmæssige Muligheder. Ekspansionsprocessen bliver for saa vidt karakteriseret ved den samme kvantitetsmæssige Udvikling som Konjunkturcyklens Opgangsperiode, vel ogsaa ved en tilsvarende Pristendens, selv om den godt kan tage sit Udspring i Omkostningsreduktioner og altsaa Sænkning af Priserne. For at bruge Forfatterens Terminologi i en anden Forbindelse: ex ante kan det være vanskeligt at skelne mellem de to Begreber, men ex post er der den væsentlige Forskel, at medens Højkonjunkturen bærer Spiren i sig til den paafølgende Depression, skaber den Ekspansionstendens, som sætter ind i en given Depressionstilstand, og som ikke udarter til en virkelig Højkonjunktur, ikke flere krisefremkaldende Muligheder ud i Fremtiden, end om Depressionen var fortsat (S. 56). Dette Spørgsmaal forekommer af saa stor Interesse — vi rører jo her ved selve Ekspansionens Mulighed for ogsaa ud over det øjeblikkelige at skabe en større Beskæftigelse, — anderledes hvis den blot ud i Fremtiden skaber en voldsommere Depression — at man kunde have ønsket, at Professor Ohlin vilde have ofret det en mere indgaaende Drøftelse ud fra de Linier, som ogsaa antydes paa Side 56, Investeringens

BOGANMELDELSER

Bertil Ohlin: PENNINGPOLITIK, OFFENTLIGE ARBETEN, SUBVENTIONER OCH TULLAR SOM MEDEL MOT ARBETSLÖSHET. Kungl. Boktryckeriet. P. A. Norstedt og Soner, Stockholm 1934. 175 Sider.

Professor Ohlins Bog fremtræder som et Led i den Kortlægning af Aarsagerne til og Kampmidlerne mod Arbejdsløsheden, der er den svenske Arbejdsløshedskomité's Fortjeneste, dels gennem sine egne to Betænkninger (1931 og 1935) og dels gennem de dertil knyttede selvstændigt udsendte Specialafhandlinger, der som Forfattere har en Række af Sveriges kendte Nationaløkonomer.

Den foreliggende Bog, der har Undertitlen »Bidrag til Ekspansionens Teori«, falder i to Hovedafsnit, først en »almän Expansionsteori«, der ud fra Skildringen af Ekspansionsprocessernes Karakter og Forudsætninger danner Grundlaget for en Gennemgang af de i Bogens Titel nævnte Midler mod Arbejdsløshed. Disse diskuteres væsentligst ud fra en almindelig international Depression som Arbejdsløshedens Forudsætning, men suppleres i anden Omgang med Betragtninger ud fra en Strukturforandring som Arbejdsløshedens Aarsag (en »national Specialdepression«), i hvilket sidste Fald den logisk set mest nærliggende Foranstaltning maa være en saadan, som neutraliserer vedkommende Strukturændring bedst muligt.

En Ekspansionsproces vil sige en Udvikling under hvilken Nettoindkomstens Kvantitet forøges (S. 24). Ved Konstateringen af Ekspansionens Omfang maa vi derfor koncentrere Opmærksomheden om de Kvantitetsindices, der bliver det bedst mulige Udtryk for denne Forøgelse, med andre Ord de forskellige Produktionsindeks — og vi har her det samtidige Udtryk for de beskæftigelsesmæssige Muligheder. Ekspansionsprocessen bliver for saa vidt karakteriseret ved den samme kvantitetsmæssige Udvikling som Konjunkturcyklens Opgangsperiode, vel ogsaa ved en tilsvarende Pristendens, selv om den godt kan tage sit Udspring i Omkostningsreduktioner og altsaa Sænkning af Priserne. For at bruge Forfatterens Terminologi i en anden Forbindelse: ex ante kan det være vanskeligt at skelne mellem de to Begreber, men ex post er der den væsentlige Forskel, at medens Højkonjunkturen bærer Spiren i sig til den paafølgende Depression, skaber den Ekspansionstendens, som sætter ind i en given Depressionstilstand, og som ikke udarter til en virkelig Højkonjunktur, ikke flere krisefremkaldende Muligheder ud i Fremtiden, end om Depressionen var fortsat (S. 56). Dette Spørgsmaal forekommer af saa stor Interesse — vi rører jo her ved selve Ekspansionens Mulighed for ogsaa ud over det øjeblikkelige at skabe en større Beskæftigelse, — anderledes hvis den blot ud i Fremtiden skaber en voldsommere Depression — at man kunde have ønsket, at Professor Ohlin vilde have ofret det en mere indgaaende Drøftelse ud fra de Linier, som ogsaa antydes paa Side 56, Investeringens

Karakter (Jordforbedringer og Veje som det mindst konjunkturskabende) og det betragtede Lands Karakter (jo mindre »lukket«, jo mindre Konjunkturfare). Det kan tilføjes, at det muligt ogsaa kan spille en Rolle, paa hvilket Tidspunkt i Depressionen man griber ind, idet ekspansive Foranstaltninger straks ved Depressionens Sætten ind antagelig i højere Grad bærer Konjunkturspirer i sig; Professor Ohlin nævner ogsaa andetsteds, at Depressionen maaske helst først skulde have Lov til at rense lidt ud.

I sin Skildring af Ekspansionen og dens Forudsætninger understreger Professor Ohlin Gang paa Gang Tidspørgslets centrale Betydning, saaledes at det bliver af afgørende Betydning for, om en vis Foranstaltning i ekspansiv Henseende er »gunstig« eller ikke, med hvilken Hastighed de forskellige Tendenser, der gør sig gældende, udløses. Her kunde anføres en Vrimmel af interessante Citater, men man skal nøjes med at paapege den paa Side 19 ff. foretagne Gennemgang af forskellige Eksempler. Her omtales f. Eks. Betydningen af, om der i Tilfælde af en almindelig Lønnedsættelse, der betyder en Nedgang i Efterspørgslen til Forbrug, sætter en samtidig Forøgelse af Investeringsefterspørgslen ind fra Foretagender, som regner med forbedrede Rentabilitetsudsigter, eller dette ikke er Tilfældet, i hvilken sidste Kasus Prisfaldstendenser og Nedgangstendenser i Produktionens Omfang sætter ind.

Det selvsamme Eksempel tages atter op til Illustration paa Side 64 f. ved Diskussion af den tilsyneladende uangribelige Paastand, at »Rentabilitet kan atter skabes til Veje ved, at enten Salgspriserne forhøjes, eller Omkostningerne sættes ned«. Der gøres m. H. t. det sidste — lad det være en Lønnedsættelse — opmærksom paa, at saa kan den deraf følgende Nedgang i Efterspørgslen til Forbrug volde kontraktive Vanskeligheder, hvis den ikke neutraliseres ved en *u m i d d e l b a r* Forøgelse enten af Investeringsefterspørgslen eller ved en Forbrugsforøgelse fra Kredse, hvis Indtægt øges samtidig med, at Arbejdernes Indtægt gaar ned.

Som Overgang til Behandlingen af de enkelte Midler mod Arbejdsløshed, der altsaa maa bedømmes ud fra deres ekspansive Virkning, gøres nogle interessante Bemærkninger (S. 74 ff.) om, at ligesom de forskellige Foranstaltninger kan støtte hinanden — liberal Kreditpolitik kombineret med f. Eks. en Toldpolitik, der direkte øger Kreditefterspørgslen — saaledes kan de ogsaa konkurrere med hinanden. Det sidste ligger navnlig for, naar der er en Maksimumsgrænse for Ekspansionen, givet med Likviditeten overfor Udlandet og de Variationer i Vekselkurserne, man vil tillade. Det er klart, at der i enhver Ekspansion ligger en Tendens til en Negativisering af Handelsbalancen, og selv om man ved at forlade Guldpariteten og gaa til en Nedskæring af Valutaen har givet Ekspansionen større Udvidelsesmuligheder, vil man dog før eller senere — eftersom Nedskæringens eksportøgende Tendens er mindre eller større — støde paa denne af Betalingsbalancen satte Grænse. Som Eksempel kan anføres vort hjemlige Konverteringsdilemma; Rentenedsættelsens ekspansive Virkninger (Byggeriet) maatte gennem Forøgelsen af Importen af nødvendige Raastoffer støde mod de Grænser, der sættes af Valutacentralen.

Under de pengepolitiske Foranstaltninger vil man selvsagt være tilbøjelig til at nære størst Interesse for, hvad der anføres om Virkningerne af en Valutadepreciering (S. 98 ff.). Der gøres, som ovenfor nævnt, opmærksom paa, at man øger de ekspansive Muligheder ved at lade de udenlandske Vekselkurser stige, men Spørgsmaalet er, hvor langt man kan gaa. Hvor ligger

Optimumspunktet for en Valutanedskæring i en given Situation? Professor Ohlin anfører, at det ved Bedømmelsen af Nedskæringen spiller en stor Rolle, om Priseniveauet i Tiden forud for Nedskæringen er presset nedad, og om Relationen mellem forskellige Prisgrupper er blevet forskudt, saaledes at man ved en Nedskæring, der medfører en Stigning af de mere letbevægelige Priser op til de tungt bevægelige Prisers Niveau (Reflation), atter bringer Balance til Veje (Danmarks Landbrugs-Situation). I øvrigt maa Punktets Beliggenhed vel bedømmes ud fra Risikoen for udenlandske Modforanstaltninger af forskellig Art o. s. v., med andre Ord Forhold, som ikke generelt kan diskuteres.

Hvad iøvrigt Gennemgangen af de enkelte arbejdsløshedsbekæmpende Midler angaar, skal her kun anføres, at Professor Ohlin i sin indgaaende Gennemgang af offentlige Arbejder, der jo i Parentes bemærket i Sverige har spillet en stor Rolle i Kampen mod Arbejdsløsheden, stærkt understreger, at en Udgift kan være i højeste Grad produktiv (j: forøgende Nationalindkomstens Total), om den foretages paa et vist Tidspunkt, men uproduktiv, om den foretages tidligere eller senere (S. 119 ff.). Der bliver her Tale om en Sammenstilling med de alternative Anvendelsesmuligheder, som kunde gives Produktionsfaktorerne, og som ligeledes vilde udøve direkte saavel som indirekte — ud i Fremtiden liggende — Virkninger paa Nationalindkomstens Størrelse; disse Alternativer bliver den paagældende Foranstaltnings nationaløkonomiske Omkostning, der maa sammenholdes med deres egne direkte og indirekte Virkninger paa Nationalindkomstens Total. Man forstaar derfor, at under en svær Depression, hvor Produktionsfaktorerne for en stor Del er uden alternative Beskæftigelsesmuligheder, bliver de Krav, man maa stille til den givne Kapitalinvesterings Evne til at øge Nationalindkomsten væsentligt mindre end under en Højkonjunktur. Ræsonnementet gælder iøvrigt lige saa vel den private Investering; men dennes afgørende Bestemmelsesfaktor vil jo ikke være saadanne Produktivitetsovervejelser, men alene Rentabilitetsbedømmelsen.

O. Blinkenberg Nielsen.

Richard Reisch: EXPORTFÖRDERUNG DURCH AKTIVE WÄHRUNGSPOLITIK. Verlag von Julius Springer. Wien 1935. 37 Sider. Pris R. M. 2,50.

Naar man har forladt Guldfoden og er gaaet over til, hvad vi maaske kan kalde en »autonom Valutapolitik«, hvorfor saa ikke gøre den helt rationel. Den gængse Valutanedskæring har, selv om vi ser bort fra Muligheden af udenlandske Modforholdsregler og forudsætter, at den er gennemført paa det gunstigt mulige Tidspunkt, den kedelige Mangel i Henseende til at skabe en større Eksport, at den omgaaende fordyrer den for Eksporten nødvendige Import af Raastoffer og efterhaanden ogsaa forøger Eksportindustriens øvrige Omkostninger ved sine overfor det hjemlige Priseniveau prishævende Tendenser. Men er det nødvendigt, siger Forfatteren, at den fremmede Valuta stilles til Raadighed til *Enhedspriser*, uden Hensyn til, hvad den skal bruges til.

Lad os tage et konkret Eksempel: Danmark har nedskaaret sin Valuta overfor Sterling til Kursen 1 £ = 22,40 Kr., for det første skal Eksportøren, naar han afhænder sin erhvervede fremmede Valuta til »Aussenhandelbank«, selvfølgelig have 22,40 Kr. pr. £, men efter Omstændighederne endnu mere; thi naar den fremmede Valuta stilles til Raadighed for Importen, reserveres først Valuta til den livsvigtige (bl. a. Eksporten tjenende) Import til Kurs 22,40,